

Uttalelse til høring om 'Et fremtidsrettet kvotesystem'.

Innledningsvis bør det bemerkes at detaljrikdommen i det som er skrevet for begge høringene, hhv kvotesystem og sjarkstrukturering, kan skygge over viktige hovedlinjer. Det burde vært lagt større vekt på å belyse få vesentlige poeng. Målet bør være en felles lov hvor prinsipper for kvote regulering av fiskeriene fastsettes. Havressursloven er et godt grunnlag. Et fremtidig kvotesystem bør i prinsippet gjelde alle fiskere og fiskerier (turist – og fritidsfiskere også) som vil fiske i norske farvann.

Teknologisk framgang har bidratt til effektivisering av næringa de siste 75 år. 9 av 10 fiskere er erstattet med kapital. Kapitalmengden bak hver fisker har blitt flerdoblet, likeså fangstkapasiteten. Etter at kvotereguleringer ble iverksatt på sytti- og åtti-tallet ble forsøk på reduksjoner iverksatt. De tiltak som ble iverksatt har hatt begrenset virkning.

Den teknologiske framgangen vil fortsette; arbeidskraft vil bli erstattet med kapital, også i fiskeriene. I tiden etter 70 tallet har lover og regler, og praktisering av disse, ført til at mestparten av felleskapets fiskeressurser i praksis er blitt privatisert.

Befolkningsveksten i ensidige fiskeriregioner og sysselsetting innen fiskeri og villfiskforedling langs kysten har stagnert eller gått tilbake. Unntak er områder hvor konsentrasjon av kapital og kompetanse har etablert seg. Fiskerialmenningen er nå historie.

Fiskeriene har vært og er en privat selv-eiernæring. Rettighetseier må delta i fisket. Lover/regler har bundet kapitaleieren / rederen sammen. Fiskeretten tilhører rederen, og fiskeressursen tildeles etter fartøyets egenskaper. Eieren vil tilpasse aktiviteten slik at han tjener mest mulig penger på sin virksomhet.

Styring av næringen har i all hovedsak vært gjort vha lover og regler. Målet var engang å bedre fiskernes kår, som siden er blitt å tjene fiskernes interesser. Det er sagt slik : ”Det som startet som beskyttelse av en skjør næring har etter hvert utviklet seg til å bli privilegier for relativt få.” (Nou 26/2016, kap 7.4)). Dette har ført til at enorme verdier av fellesskapets ressurser er blitt samlet på færre og færre hender.

Det har blitt formulert mange politiske mål gjennom tidene. Det er ikke alment kjent om det har blitt kontrollert om de ble nådd. Et eksempel finner man i St mld 21/2006 som konkluderte med at ressursrente ikke innføres, fordi 'verdiskapningen skal forbli i kystsamfunnene'. Svært få, om noen mål, er

regulert ved bruk av kunnskap om og vha økonomiske virkemidler som virker utmerket ellers. Endringer er nå så påkrevet at 'skippertak' må til.

Målene for et fremtidsrettet kvote system er i korthet

- hindre overbeskatning
- maksimere det langsiktige utbyttet av fiskeressursene
- fordele knappe ressurser på deltagende fartøy

Det er alle enige i. Et fremtidsrettet kvotesystem må likevel ha for øyet at alle ledd må tjene penger på fisken 'fra hav til bord'. Det bør med når 'systemet' skal utformes. Alle ledd i næringen må tjene penger nok til å betale skatt til fellesskapet. Myndighetene må minimere fellesskapet sine kostnader som påkommer ved utøvelse av myndighetsoppgaver knyttet til dette. Nettoen av dette må være i fokus.

Rekkefølge av vedtak er helt vesentlig. Prosessen kan gå feil vei om 'voteringsrekkefølgen' ikke er hensiktsmessig. Det kan ses som om at det legges opp til en grundig drøfting av konsesjoner, kvoter mv, før man til slutt tar opp ressursrenten. Det må ses grundig på om den rekkefølgen på debatter, voteringer og vedtak, gir det optimale resultatet, eller om det faktisk kan lede til noe annet. Spørsmålet om det skal innføres, eller ikke skal innføres ressursrente, må derfor drøftes grundig og avgjøres før noe annet. Om første runde i debatten blir om konsesjoner/kvoter mv kan meget vel lede til at ressursrente også i denne gangen havner i ei skuff som en uløst sak.

Ressursrenten som omtales i høringsdokumentene er en komplisert variant. Noen steder er det endatil skrevet om mulighet for å beregne skatt av den. Det må advares mot det, av mange grunner. Det er komplisert og og ikke engang fiskerne vil begripe noe av det. For å drøfte dette er det avgjørende at alle næringsaktører og myndigheter snakker samme språk. **En forenklet versjon** er at alle som vil fiske på norske ressurser i norske farvann (soner) rett og slett må betale for det kvantum de vil fiske opp. Det blir en **råstoffkostnad** som selvsagt gir rett til fradrag før skatt, for norske fiskere. **Denne forenklete ressursrenten=prisen** som må betales for å fiske et bestemt kvantum fisk i et bestemt sone i et bestemt tidsrom.

Innføring av den vil forenkle mye. De gir enklere og flere muligheter for å fordele totalen over på de periodiske kvoter på enhetsnivå. Den vil gi mulighet til å bruke økonomiske virkemidler i fordeling av knappe ressurser. Dersom man velger fremtidig kvotesystem uten ressursrente, så åpnes det for ytterligere spekulasjon i næringa.

Innføring av forenklet ressursrente er en vei ut av et uføre som næringa er på vei inn i. Dvs, i prinsippet må alle yrkesfiskere, norske og utenlandske, som vil fiske en bestemt mengde på kvoteregulerte ressurser betale til eierne

(felleskapet) for det de vil fiske opp, i en tidsavgrenset periode. Det må og gjelde alle turistfiskere og norske fritidsfiskere. Periodene må være avgrensede i tid og kan være år, eller sesonger. I prinsippet må det legges opp til et system hvor etterspørsel vs tilbud er med på å sette prisen. Auksjoner er den enkleste måten å gjennomføre det på. Det vil gi myndighetene muligheter til å bruke økonomiske verktøy for å nå de mål de måtte sette seg. De vil få en annen rolle enn å fordele/tildele gratiskvoter etter et komplisert regelverk. I stedet blir det den som sikrer at ressursenes eiere får avkastning av en verdifull ressurs. Et vesentlig ledd i innføring av ressursrente er å avklare om lover om konsesjoner mv at fiskeretten er betinget av at fisken skal være gratis for 'rettighets'eiere'.

Det bør settes et mål på avkastningen fra ressursrenten. En mulighet at den bør minst være det dobbelte av det som i dag bevilges til 'fiskeri-formål' i de årlige statsbudsjetter. Dvs fiskerinæringa er da blitt lønnsom for eierne som stiller ressurser til disposisjon for næringsaktørene.

Virkingen forenklet ressursrente vil bli omfattende. Prisen på fiskeretter/konsesjoner (i dag gjerne nevnt som kvoteprisen) vil i teorien gå fort mot null. Det risikable og spekulative kvotesalg/kjøp (i teorien omsetning av en årskvoterekke uten ende) som pågår nå, vil likeens avvikle seg selv over natten. Det er nok derfor nødvendig at innføringen gjøres på en måte som hindrer at prisen på fiskeretter/konsesjoner går ned for raskt.

Konsesjonsdokumentet som ble utstedt skulle vise at fiskeren hadde rett til å fiske, men ikke rett til å bruke dokumentet i spekulativt øyemed. Det er grunn til å anta at kvoteomsetning, hvor verdien ble basert gratis fisk, har medført at næringsas samle gjeld har økt betydelig som en følge av dette.

Ressursens eiere må lage et system som sikrer at de prisen for de periodiske kvoter fastsettes i et åpent marked. Det betinger at kjøper ikke kan selge kvoten videre i et 2 håndsmarked, men må selge den tb til 'felleskapet' til den pris som settes på det nye omsetningstidspunktet.

Kvoteprisen vil kobles fra fartøysprisen. Det kan selges til hvemsomhelst som kan og vil fiske, men kjøper må kjøpe periodiske kvoter, om han skal fiske 'norsk'. Det vil igjen føre til at den samlede tilgjengelige fangstkapasitet vil over tid tilpasses ressursgrunnlaget.

Det er ikke noe i veien for at det kan settes vilkår for å nå bestemte mål. Deling av norsk sone etter bestemte vilkår, fx redskap og/ eller leveringszone/sted etter redskapsarter og eller fartøystørrelse kan praktiseres innenfor et slikt system. For eksempel kan 'distriktskvoten' enkelt praktiseres ved at kjøpere med båt/-juksamaskiner som vil fiske innenfor grunnlinja fra Torsvåg til Bugøynes og levere til mottakere der kan gis et fradrag på kvoteprisen, dersom det ikke er

interesse nok til å rekke opp til utropsprisen. Men - med dagens overkapasitet i flåten er det vel grunn til å forvente at det vil melde seg kjøpere. Det vil være priser i et marked som skal gjelde. Men det må tenkes helt nytt og svært forskjellig fra dagens fordelingsmodeller.

Det bør være myndighetenes oppgave å få utredet virkninger av innføring av forenklet ressursrente. Imidlertid vil markedslover/mekanismer med kjente størrelser for aktørene på lang sikt tilpasse næringens kapasiteter uten stadige politiske inngrep og detaljstyring. De 'virkemidler' som er i den 'verktøykassa' vil lede til at kvotesystemet blir mer anvendbart, robust og mer framtidsrettet enn en revidert utgave av dagens system. Vi vil oppleve en næring hvor dynamikken blir ivaretatt via konkurranse, og hvor myndighetene vil spille en mer tilbaketrasket, men ha en styring etter rammer i form av beslutning om totalkvoter og metoder/systeme for fordeling av disse. Fiskerier er en økonomisk virksomhet og bør da styres som det. Myndighetenes fremste oppgave er å ivareta ressurseierens langsiktige interesser.

En fortsettelse av kvoteregler, uten ressursrente. Det vil mange skrive opp og side ned om. De justeringer som utvalget foreslår fremstår som flikking av et system som næringa har i dag. Kompleksitet og detaljstyringen som det legges opp til vil kreve en fortsatt svær offentlig fiskeridministrasjon.

De forslag til 'løsninger' er benevnt som "Noen av forslagene er:" i høringsdokumentene bærer preg av ønske om justeringer, i stedet for å se framover. Likevel - det er påkrevet å advare mot innføring av garanterte fartøyskvoter (andel av totalkvantum) som ikke vil bidra til den dynamikk og fleksibilitet ei næring må ha for å tilpasse seg framtiden.

Avslutning.

Alle de forslag som er fremlagt her er basert på at kjøpersiden består av en bestemt krets som fyller vilkårene i deltakerloven for å fiske i norske farvann. Om det skulle vise seg at det ikke er nok bydere på en avgrenset totalkvote (fx juksafiske øst for Torsvåg) så bør ressursens eierne ha rett til å åpne opp for bydere som ikke fyller kravene i deltakerloven, og dermed gi muligheter for rekruttering av nye fiskere på den måten.

Kravet til forutsigbarhet har ofte blitt brukt i fiskeridebatter. Det er langt fra sikkert at forutsigbarhet alene vil tjene næringa. Et blikk bakover i tid forteller oss at fiskerinæringa som engang ga muligheter til mange, i dag arbeider for å sikre privilegier for de få.